

Ohu ennetamine CAP ja Kiusamisest Vabaks Lasteaed metoodikate näidetel.

Tänapäeva maailm on täis erinevaid ohtusid, mis lapse turvalisust vaimses või füüsilises mõttes ähvardavad. Lapse ohutunnetus pole veel täielikult välja arenenud. Vanema ja pedagoogi ülesanne on õpetada neid ohtusid ära tundma ning ennetama.

Ohud - mida selle all mõtleme?

Sõnal oht on erinev tähendus sõltuvalt elukogemustest, vaadetest, õpetusest, vanusest või väärtushinnangutest. Hoolimata meie erinevustest on meil üsna sarnane ettekujutus lapsega juhtuda võivatest ohtudest.

Lapse sündides teeme kodus ümberkorraldusi, et tagada lapsele turvaline maailma avastamine, näiteks tõstame asju kõrgemale, paigaldame trepipiirdeid. Lapse kasvades ohud muutuvad. Ohud ei ole enam koduseinte vahel, vaid ka väljaspool "kindlust", mida me ei saa alati ette näha.

Mida saame teha ohtude ennetamiseks?

Vanemana saame olla ise teadlikumad oma kasvatuslikes võtetes. Oluline on võtta aega oma lapse jaoks ja selgitada põhjus - tagajärg seoseid, arutleda erinevate ohtlike olukordade ennetamise ja lahendamise üle rollimängu kaudu. Me ei tohiks eeldada, et lapse teadlikkus tekib iseenesest. Selleks on vaja anda eeskujuri riske ennetavaks käitumiseks.

Leian, et ohu ennetamiseks on vaja teadlikku, järjekindlat ning eesmärgistatud ennetustööd/koostööd kõigi lapsega kokkupuutuvate inimeste vahel.

Lastekaitseeadus rõhutab ohtude ennetamise õpetamise olulisust. Usun, et rääkides lastele võimalikest ohtlikest olukordadest, mis võivad ette tulla, ei ole hirmutamise. Pigem on see lapse vaimse, füüsilise ja sotsiaalse valmisoleku ning ümbritseva keskkonnaga toimetuleku suurendamine.

Ohtude hindamisel ja olukorrale vastavalt õige käitumise õpetamisel vajavad kõik lastega töötavad spetsialistid tugimeetmeid ja programme kvaliteetse oskuste õppe rakendamiseks. Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel on koostöös valdkonnas tegutsevate asutuste ja organisatsioonidega sündinud Kiusamisvaba haridustee kontseptsiooni, mille eesmärgiks on viia teadus- ja tõendus põhised kiusamisennetuse või väärtuskasvatuse programmid ja metoodikad (Kiusamisest Vabaks Lasteaed meetod, KiVa, Vepa, Salliv kool jne) kõikidesse haridusasutustesse.

Oht olla kodus, lasteaias või koolis vaimselt kiusatud, tõrjutud, narritud või füüsiliselt väärkoheldud on igapäevane. Nii füüsilise kui vaimse ohu korral tekib lapses emotsionaalne ja sotsiaalne kriis. Kriis, millest väljatulekuks on vaja õpetajate ja tugispetsialistide abi. Pidades oluliseks ennetustööd, leidsin enda jaoks õige metoodika ja programmi, mille abil lapsi oma igapäevatoos aidata.

Praktiseerides igapäevatoos KVL metoodikat ja CAP programmi leian, et läbi järjepideva, teadliku ja mängulise tegutsemise, on võimalik õpetada igas vanuses lastele ohtude ennetamisviise. Vaimse ja füüsilise ohu ennetamise tagamisel on tähtis roll süsteemsel väärtuskasvatusel ja väärtusarendusel

ning tunde- ja sotsiaalõppel.

Mis asi on KVL metoodika?

Kiusamisest Vabaks Lasteaia metoodika ehk KVL metoodika on (kiusamist ennetav) käitumiskultuuri õpetav metoodika, mida kasutatakse lasteaedades sotsiaalsete oskuste õpetamiseks kogu rühmale tervikuna. Sotsiaalsete oskuste õpetamisega kaasnevad ka tunde- ja väärtuskasvatuse õpetamise alused. Eestis veab Taani eeskujule tuginevat programmi „Kiusamisest vabaks!“ alates 2010. aastast MTÜ Lastekaitse Liit. Programmi sümboliks on lillat värvi mängukaru ehk Sõber Karu, kelle abil õpitakse tunnustama last ennast ja rühmakaaslast ning ennetama ja lahendama konfliktsituatsioone. Iga programmiga liitunud lasteaiarühm läbib enne programmi rakendamist põhjaliku koolituse, mille käigus saavad nad rühmades kasutamiseks ka metoodilised vahendid (situatsioonikaardid, õpetamise juhised raamatute näol).

Oma lasteaias pedagoogide töö tõhusamaks muutmiseks ja metoodika paremaks lõimimiseks teiste õppe- ja kasvatustegevus valdkondadega, lõime 14. märtsist 2018. a KVL õpiringi. Õpiringi tegutsemise põhieesmärk on jagada kolleegidega majasiseseid häid praktilisi näiteid oma igapäevastest ning aidata algajal metoodika kasutajal leida tee, kuidas enda rühmas Sõber Karu paremini lasteni viia. Oluline on kindlasti teadlik pedagoogiline dokumenteerimine õppetöö rikastamisel.

Toe saamiseks väljaspool lasteaeda, oleme laiendanud koostööd ka maakondlikul tasandil. Alates 2018. a märtsist toimuvad vastavalt vajadustele ja võimalustele, kolme lasteaia vahelised kohtumised mõtete-kogemuste vahetamiseks ehk Mõttetalgud. Mõttetalgutel osalevad Tartu lasteaiad Meelespea ja Naerumaa ning Elva lasteaed Murumuna.

Meie viimases KVL õpiringis hindasime metoodika mõju ja tulemusi, ning jõudsime järgnevate järeldusteni :

- ☐ kiusamine on metoodika järjepideva rakendamise järel vähenenud.
- ☐ Sõber Karu on tõestanud end toimiva metoodilise vahendina. Lapsed on andnud karudele hinge - karude abil saavad lapsed rakendada teoreetilisi teadmisi praktikasse.
- ☐ Õpetajad oskavad teadlikumalt siduda KVL metoodikat igapäevategevustega.
- ☐ KVL metoodika kasutamine rikastab laste tunnete ja suhtlemist kirjeldavat sõnavara.

Mis asi on CAP programm?

Eestis tegutseb rahvusvaheliselt tuntud lastekaitse programm CAP (Child Assault Prevention) ehk lastevastase vägivalla ennetusprogramm, mis on välja töötatud pikaajalise uurimistöö ja statistika põhjal. Eesti spetsialistide, sh politsei poolt, peetakse seda üheks uuenduslikumaks ja tõhusamaks ennetusprogrammiks, mille üldeesmärk on muuta turvalisemaks ja tervemaks kogu ühiskond.

CAP programmi põhieesmärk on õpetada lapsi ennetama ohtlikke olukordi. Erinevate rollimängude ja arutelude põhjal õpib laps, kuidas ta ise suudaks ennast kaitsta füüsilise ja vaimse vägivalla eest ning millised on abi saamise võimalused.

Laste aitamiseks peavad tema lähikonda kuuluvad täiskasvanud olema samuti teadlikud väärkohtlemise ennetamise ja abistamise temaatikast. Seepärast koosnebki CAP programm kolmest õpikojast, mis on mõeldud 6-12 a lastele. Meie lasteaias rakendame CAP õpikodasid koolieelikutega. Õpikoja teemad on “Kiusaja”, “Võõras” ja “Tuttav täiskasvanu”.

Lastele antakse rollimängu meetodil infot nende õigustest ja kohustustest, õpetatakse ohtlikke situatsioone ära tundma ning nendega toime tulema. Õpikojas demonstreeritakse statistiliselt sagedasemaid ohusituatsioone, millesse lapsed võivad sattuda. Iga ohtlik olukord arutatakse lastega läbi ja leitakse sobiv käitumisviis, mis kohe ka läbi mängitakse. CAP õpikoda viib läbi vastava koolituse saanud vähemalt kaheliikmeline õpetajate meeskond.

Koolitused lastevanematele ja õpetajatele toimuvad ühise seminari vormis. Õppeaasta alguses toimuv koolitusel räägime programmi olemusest ning vajalikkusest. Kutsume koolitustel esinema lektoreid ka väljaspool lasteaeda (politsei, lastekaitse).

Kust leida rohkem infot?

KVL metoodika kohta leiab rohkem infot www.kiusamisestvabaks.ee kodulehelt. Kodulehelt leiavad kasulikke viiteid/ tegevusi nii lastega töötavad spetsialistid, lapsevanemad kui ka lapsed.

CAP programmi läbinud koolitatud õpetajad on saanud supervisiooni ja neil on õigus läbi viia samalaadseid õpikodasid ka teistes õppeasutustes. Rohkem infot CAP koolituse kohta on võimalik saada CAP koolitajalt Külvi Tederilt. Kahjuks ei ole loodud eestikeelset kodulehte programmi tutvustamiseks, kuid on olemas ingliskeelne kodulehekülge <https://www.childassaultprevention.org>

Igal lapsel on õigus olla kaitstud, tugev ja vaba!

Artikli autor: Kaidi Kasela

Tartu LA Meelespea pedagoog